

KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

JAMES N. ROSENAU (ed.): **International Politics and Foreign Policy. A Reader in Research and Theory.** Revised Edition. The Free Press. New York 1969, xx + 740 s.

Uuden laitoksen toimittaminen *Rosenaun* tunnetusta readerista osoittautui tarpeelliseksi paljon pikemmin, kuin toimittaja itse oli alun perin arvellut: vuoden 1961 laitoksen sisältämien artikkeleiden piti edustaa niin korkeaa tasoa ja olla siinä määrin päivänpoliittisista vaihteluista riippumattomia, että niillä olisi merkitystä parinkymmenen vuoden ajan. Uudistetun laitoksen esipuheessa Rosenau auliisti tunnustaa (tyytyväisenä) aliarvioineensa sen kehityksen, joka oli odotettavissa kansainvälisen politiikan tutkimusalalla: vaikka alkuperäiset artikkelit ovat säilyttäneet paljon arvostaan ja saattavat todella olla käyttökelpoisia vielä toiset kymmenen vuotta, niin 1960-luvulla on (Yhdysvalloissa, jota 56 kirjoittajaa kolmea lukuunottamatta edustavat) ilmestynyt niin paljon hyödyllisempääkin tekstiä, että uuteen laitokseen on kelpuutettu mukaan vain viisi artikkelia aikaisemmista eli alle kymmenen prosenttia.

Alkuperäisen laitoksen tarkoituksena oli toimittajan mukaan lähentää toisiinsa kansainvälisen politiikan tutkimuksen eturintamaa sekä alalla tapahtuvaa luento- ja seminaariopetusta: suurimmaksi ongelmaksi hän näki silloin, että edellinen pääsi vain vähän, jos ollenkaan, vaikuttamaan hedelmöittävästi jälkimmäiseen. Tässä suhteessa hän näkee tapahtuneen vielä ratkaisevampaa kehityksen: samoilla käsitteillä, malleilla ja teorioilla, jotka hallitsevat eturivin tutkijoiden tuotantoa, on amerikkalaisessa yliopistossa totuttu jo aikoja sitten operoimaan jopa undergraduate-tasolla kansainvälisen politiikan opetuksessa. Tämän vuoksi toimittaja on nähnyt mahdolliseksi määrittellä uudelleen teoksen päätarkoituksen: se

on teorianmuodostuksen ja tutkimuksen keskinäisen riippuvuuden korostaminen. Joskin teos siis on säilyttänyt perusluonteensa tentti- ja seminaarilukemistona, niin se keskittyy tällä kertaa enemmän varsinaisiin tutkijan ongelmiin kuin pedagogisiin tarkoituksiin.

Samalla kun kuilu tutkimuksen ja luokkahuoneen välillä on pienentynyt Yhdysvalloissa, uusi kuilu on syntynyt amerikkalaisen ja muun maailman akateemisen miljööön välille kansainvälisen politiikan tutkimusalalla. Useimmille Rosenaun valitsemille artikkeleille luonteenomainen vaikutteiden omaksuminen muilta sosiaalitieteen alueilta ei — eräiden rauhan-tutkijoiden tuotantoa lukuunottamatta — ole lainkaan yleistä esim. länsieurooppalaisten tutkijoiden tuotannossa. Meillä Suomessa, jossa »modernille» suuntaukselle on annettu huulten tunnustusta luettamalla jo vuosien ajan Rosenauta ja muita sitä edustavia teoksia tenttikirjoina, varsinainen opetus ja suuri osa tutkimustyötäkin korkeintaan sivuaa laajempia teoreettisia ongelmia. Varsinainen sosiaalitieteellinen läpimurto kansainvälisen politiikan tutkimuksessa odotuttaa yhä itseään Euroopassa, vaikka passiivinen tutustuminen sitä edustaviin teoksiin esim. tenttikirjoina onkin jo jonkin aikaa luonut vastaanottavaista yleisöä.

Viimeksimainitun tarkoituksen kannalta Rosenaun kokoelman tapaiset reader-tyyppiset oppikirjat ovat epäilemättä hyödyllisiä, koska ne, kuten *Boulding* mainostaa uuden laitoksen suojakannessa, sisältävät »erinomaisen ja laajan valikoiman artikkeleja, jotka käsittelevät edistyvän tutkimusalan useimpia aspectteja». Voi kyllä olla montaa mieltä siitä, miten tarkoituksenmukaisia yli viidenkymmenen kirjoittajan artikkelien kokoelmat ovat. Koska ne aihepiirin samantapaisuudesta huolimatta edustavat yhtä useaa peruslähestymistapaa kuin on kirjoittajia, lukijan kokonaisvaikutelma jää väistämättömästi varsin haja-

naiseksi ja harva lukija pystynee omaksuma pysyviä vaikutteita useammasta kuin muutamasta eniten mieltään kiinnostaneesta artikkelista. Tässä mielessä sentapaisella yhden henkilön kirjoittamalla yhtenäisellä perusesityksellä kuin Kalevi Holstin »*International Politics*» on etunsa omaksumisen kannalta, niin toiselle tasolle kuin se muuten kuuluu. Readerit ovat mielekkäitä vain selektiivistä käyttöä varten, eivät kokonaisuuksina luettaviksi.

Perusjaottelu ei ole muuttunut ensimmäisestä laitoksesta: se perustuu kokonaisuuden ja sen osan, kansainvälisen järjestelmän ja valtioaktorin, erottamiselle kahdeksi päälähtökohdaksi, käsitteiden »kansainvälinen politiikka» ja »ulkopoliittikka» selkeälle erottamiselle, joka näkyy otsikossakin. Järjestelmälle on omistettu teoksen toinen pääjakso, yksityisen valtion toiminnalle kolmas. Lisäksi teokseen sisältyy tutkimusalan rajoja ja sisältöä luotaava alkujakso, valtioiden interaktiota käsitteleviä teorioita ja lähestymistapoja koskeva neljäs pääjakso ja tutkimustekniikoiden esittelyä sisältävä viides pääjakso. Eri jaksosten painotuksessa on tapahtunut muutoksia: huomiota herättävin on tutkimustekniikkaosan paisuminen aikaisemmasta kuudesta kuudentoista artikkeliin. Valinnat todistavat kehitystä kohti muiden sosiaalitieteiden metodien käyttöönottoa: uudet artikkelit sisältävät esimerkkejä mm. simulaation, faktorianaalysin, survey-tekniikan ja antropologisten menetelmien käytöstä sekä historiallisen materiaalin kvantifioinnista. Viimeinen pääjakso osoittaa myös positiivista kehitystä siinä mielessä kuin J. David Singer toivoo kokoelmaan sisältyvässä artikkelissaan käyttäytymistieteellisestä lähestymistavasta kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa: tutkimusten »N/V-suhde on muuttumassa traditionaalisesta tyypistä, jossa pienehkössä määrässä tapauksia (N) käsitellään mahdollisimman suurta joukkoa muuttujia (V), kohti tyyppiä mahdollisimman monta tapausta — rajoitettu määrä muuttujia. Teorianmuodostuksen kannalta jälkimmäinen on antoisampi.

Dispositio on arkkitehtonisesti kaunis, mutta se ei muuta sitä tosiasiaa, että eri otsikkojen alle kootut artikkelit liittyvät toisiinsa

vain aihepiiriin, eivät juuri tai eivät ollenkaan käsitteiden ja teoreettisten lähtökohtien puolesta. Oireellista on, että edelliseen laitokseen sisältynyt teoriajakson alakohhta »Attempts at Synthesis» on tällä kertaa jäänyt kokonaan pois. Tärkeimpiä ongelmia kansainvälisen politiikan tutkimuksessa alkaakin olla liiallinen hajaantuminen teoriasaarekkeisiin, joiden välille on vaikea löytää yhdistäviä tekijöitä. Rosenau on itse käsitellyt tätä ongelmaa aikaisemmin ja yrittänyt sen ratkaisemiseksi luoda ns. »calculated control»-mallinsa, jonka puitteissa pitäisi olla mahdollista soveltaa eri alueiden teoreettista käsitteistöä. Tulokset eivät liene olleet toivotuja, koska niistä ei näy jälkiä Rosenau omassa kokoelmassa. Ilmeisesti pyrkimys kohti kansainvälisen politiikan teorian synteisiä olisi sopiva tunnus seuraavalle laitokselle, jos sellaisen toimittaminen joskus viiden tai kymmenen vuoden päästä taas nähdään tarpeelliseksi.

On vaikea ottaa erilleen yksityisiä artikkeleja tällaisesta laajasta kokonaisuudesta, joka kuitenkin koostuu huolella valikoiduista näytteistä (apuna on käytetty kuudentoista tunnetun tutkijan keskuudessa suoritetun kyselyn tuloksia). Kaikilla artikkeleilla on epäilemättä jostakin näkökulmasta riittävästi ansioita tulla lukeksi. Virkistävimpiä pitäisin J. David Singerin kolmea omaa ja kahta toisen kanssa laadittua artikkelia tietoisessa innovatiivisuudessaan ja kriittisyydessään. Toisaalta esim. Ole R. Holstin artikkelit John Foster Dullesin uskomusjärjestelmästä sekä Kuuban kriisin aikaisesta suurvaltojen interaktiosta (yhdessä kahden muun kirjoittajan kanssa) ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten yhtäkin tapausta (henkilö, kriisi) voidaan tarkastella hyvin artikuloitulta teoreettiselta pohjalta. Sprout-puolisoiden, Quincy Wrightin, Snyderin ym. ja Bouldingin artikkelit sisältävät paljon kehityksen mukana arvonsa säilyttänyttä ja ovatkin parin muun ohella ainoat, jotka olivat jo ensimmäisessä laitoksessa. Mukana on ilmeisesti kevennyksinä muutamia muiden rinnalla varsin heppoisia artikkeleita, esim. Millarin, Riggsin ja Hilsmanin.

Vuoden 1961 laitoksen ilmestymisen aikoihin kansainvälisen politiikan tutkimukselle oli

luonteenomaista uudistuminen, kun taas 1969 mennessä on päästy vakiintumisen ja yhteistäytymisen asteelle, uskoo Rosenau. Tämä lienee melko optimistinen käsitys amerikkalaisia olosuhteitakin ajatellen eikä yleismaailmalisesti pidä lainkaan paikkaansa. Siitä huolimatta Rosenau'n teos osoittaa, että tämän alan eturivin tutkijoilla on ongelmansa selvittämiseksi käytettävissään jo muutakin kuin yleissivistyksensä ja viisasten kivi.

Jukka Huopaniemi

JOHN R. RASER: **Simulation and Society: An Exploration of Scientific Gaming.** Allyn and Bacon, Inc., Boston 1969. 180 s.

Vaikka simuloinnista on viime vuosikymmenen aikana kirjoitettu varsin paljon (erityisesti Yhdysvalloissa) ei yhtenäisiä simuloinnin metodologista luonnetta käsitteleviä esityksiä juuri ole laadittu. Tässä suhteessa Raserin nyt esiteltävä teos tuo asiaan huomattavan ja sangen onnistuneen parannuksen. Raserin kirja on teos, jossa pyritään analysoimaan ja valottamaan simulointimenetelmän metodologista luonnetta. Teos on pyritty laatimaan »ymmärrettäväksi» mahdollisimman monelle; erityisesti sosiologian, historian, politologian, psykologian, taloustieteen ja antropologian opiskelijoille sekä tutkijoille. Kirjan sisältö on silti painottunut sangen paljon juuri politologian suuntaan.

Teos jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä tekijä tarkastelee ja esittelee simuloinnin anatomiaa, s.o. menetelmän perusteita ja ominaispiirteitä. Toisessa osassa hän esittelee muutamia simuloinnin käyttömahdollisuuksia sekä tutkimus- että opetusmenetelmänä.

Raser toteaa simuloinnin lähtökohdan olevan ihmisen halussa leikkiä — ihminen nauttii leikkimisestä. Simuloinnit ovat aikuisten ja vakavien ihmisten leikkikaluja, joiden käyttö on aivan viime aikoina kaikissa yhteiskuntatieteissä valtavasti laajentunut. Raserin mukaan simulointi on tulossa yhetiskuntatieteen perusmenetelmäksi (mikä pitäneeikin suuressa

määrin paikkansa Yhdysvaltojen kohdalla), koska yhteiskuntatieteen nykyinen kehitysvaihe alkaa antaa tähän mahdollisuuksia: a) tietokoneet ovat riittävän kehittyneitä, b) yhä useammin tunnustetaan että yhteiskunnallisen ilmiön ymmärtäminen vaatii kompleksisten vuorovaikutusjärjestelmien, ei eristettyjen yksityiskohtien tutkimusta, c) yhä useammin ongelmia lähestytään yhtä aikaa usean eri tieteen näkökulmista ja d) yhä useammin yhteiskuntatieteissä turvaututaan monimuuttujanalyysiin, oletusten ja suhteiden selviin ja täsmällisiin ilmaisuihin ja teorioihin, jotka ovat enemmän dynaamisia kuin staattisia.

Simulointi on yksi muoto malleista, joilla teorioita esitetään. Mallit voivat olla sanallisia, kuvallisia, matemaattisia tai simulointimalleja. Simulointi poikkeaa muista siinä, että se on aina järjestelmän toimiva malli, joka synnyttää itse tutkijoiden tarvitsemia dataja. Verrattuna muihin malleihin simuloinnin täytyy

»try not only build a model of system structure but also to incorporate system processes. In doing so, they abstract, simplify, and aggregate, in order to introduce into the model more clarity than exists in the referent system.» (s. 10)

Simulointi siis merkitsee todellisuuden yksinkertaistamista, mutta ennen kaikkea se merkitsee korvikkeen (substitution) luomista esittämään jotakin todellisuutta (referent system). Tämä jäljittelyfunktiohan on antanut nimen itse menetelmälle. Synä simuloinnin käyttämiseen Raser pitää ensi sijassa ekonomisia syitä (halvempaa kuin todellisuuden tutkiminen), havainnollisuutta (simulointi tuo esille piirteitä, joita todellisen maailman ilmiöissä on vaikea tai mahdoton havaita), toistettavuuden mahdollisuutta (todellisuuden tapahtumat ovat valitettavan usein ainutlaatuisia tai jopa täysin teoreettisia, todentumattomia eli mahdollisia tapahtumia), ja turvallisuutta (sekä kokeessa mukana olevien että ympäristön kannalta).

Yhteiskunnallisiin ilmiöihin sisältyy erittäin paljon entropiaa (satunnaisuutta, ennustamat-

tomuutta): syy-yhteydet ja yleensä ilmiöiden väliset suhteet ovat erittäin hämääviä. Mallin tekeminen tällaisesta todellisuudesta on itse asiassa mahdotonta. Jos sotakin aiotaan jäljittellä, on luonnollisesti tiedettävä kaikki mitä jäljittelyn kohteeseen kuuluu. Jos simulointi jäljittelyssään epäonnistuu, epäonnistuminen johtuu riittävän yhteiskuntatieteen yleisen teorian ja datojen puutteesta — ei simuloinnista itsestään. Kaikesta huolimatta simulointeja kannattaa tehdä. Tätä kannattavuutta ja mielekkyyttä Raser perustelee niillä mahdollisuuksilla, joita ns. pelit tarjoavat.

Simulointi voidaan rakentaa kolmella tavalla. Ensinnäkin voidaan simuloida pientä osaa sosiaalisesta käyttäytymisestä ja tutkia tätä osaa intensiivisesti. Toisen mahdollisuuden tarjoaa »luurankosimulointi», jossa simuloidaan niitä laajan järjestelmän osia, joista on olemassa eniten tietoa. Yleisen teorian kasvun myötä simulointiin lisätään »luita». (Tällainen malli on esim. Inter-Nation Simulation). Kolmannen mahdollisuuden tarjoaa ns. »gaming approach to simulation», mikä merkitsee itse asiassa simuloinnista luopumista toistaiseksi. Pelit määritellään simulointityypeiksi, joissa pääpaino on ohjelmoimattomalla toiminnalla (eli koehenkilöillä). Lisäksi pelin tuntomerkkinä on selvä kilpailutilanne — koehenkilöt pyrkivät voittamaan kanssapelaajansa. Pelissä todellisen järjestelmän muuttujien »kääntäminen» jäljittelymuuttujiksi tapahtuu sängen intuitiivisesti — kun taas varsinaisissa simuloinneissa tämä muuntaminen tapahtuu sängen tarkkojen ja eksplisiittisten sääntöjen mukaisesti. Simulointia on käytettävä, jos on olemassa riittävää teoriaa ja tietoa jäljittelyn kohteesta, mutta peleihin voidaan turvautua, sillä

»where theory is weak or data scanty, we can either leave the space open (omit the variable) or fill the space with a substitute that will, itself, then become an object of study so that eventually, the space can be filled accurately.

Thus, the game can serve as a pre-simulation to be used both a laboratory for studying basic principles of human behavior and as an admittedly

inadequate framework for conducting research leading to improvement of the framework itself.» (s. 31—32)

Raser propagoi erittäin voimakkaasti tämän kolmannen, pelityyppisen simuloinnin puolesta. Hän perustelee pelien käyttämistä pre-simulointeina kahdellakin tavalla. Ensinnäkin pelien avulla on mahdollisuus koota yhteen useita osa-teorioita, joiden pätevydestä tutkijalla ei tarvitse olla ehdotonta varmuutta. Näin aikaansaatu kokonaisuus puolestaan tekee mahdolliseksi uusien yhteyksien tajuamisen: kun kokonaisuus ensin ymmärretään, voidaan mahdollisesti selvittää missä määrin mukana olevat osateoriat ovat oikeassa tai väärässä. Toinen etu on siinä, että pelitilanteet muodostavat antoisan tilaisuuden ihmisen käyttäytymisen tutkimiseen. Yksinkertaisetkin pelitilanteet muodostavat runsaan ärsykekentän, jossa koehenkilöillä on sängen laajoja käyttäytymismahdollisuuksia. Samalla peli on elävämpi kuin normaali, perinnäinen laboratorio-ko.

Teoksensa toisessa osassa Raser tarkastelee erityisesti pelien merkitystä teorianmuodostuksessa. Teorianmuodostus tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensin todetaan jotakin jostakin asiasta. Oletetaan esim. kahden ilmiön välillä vallitsevan tietyn yhteyden. Toisessa vaiheessa tästä lausutusta teoriasta johdetaan hypoteesit, joita ryhdytään testaamaan. Vaikka simulointia periaatteessa voikin käyttää näissä molemmissa merkityksissä, on simulointien ja erityisesti pelien merkitys enemmän ensimmäisen vaiheen puolella. Raser ei kuitenkaan jyrkästi asetu sille kannalle, että ensimmäinen vaihe tyhjentää simuloinnin kaikki mahdollisuudet (kuten *Rapoport* eräissä kirjoituksessa tekee). Simulointi parantaa teorianmuodostuksen ensimmäisen vaiheen mahdollisuuksia kaudella tavalla. a) Asettamalla äärettömän selvästi vastakkain sen mitä tutkija tietää ja sen mitä hän ei tiedä. b) Pakottamalla tutkijan selvästi lausumaan oletuksiaan ja hypoteesejaan — tutkija joutuu simulointia rakentaessaan olemaan erittäin eksplisiittinen, looginen ja tarkka. c) Välttämällä liiallisen erikoistumisen. d) Parantamalla kommunikatioita eri tieteiden välillä. e) Vaatimalla teki-

jältään miltei täydellistä paneutumista ongelmaan, sillä simulointimallin luonne motivoi rakentajansa useimmiten tavalla tai toisella täyttämään tiedoissaan (ja siis mallissaan) olevat aukot. f) Antamalla miltei poikkeuksetta tuloksia joita tutkija ei ole edes tiennyt etsiä. Tämä viimeksimainittu mahdollisuus antaakin simuloinnille ratkaisevan edun muihin malleihin verrattuna: jos simuloinnin aikana esimerkiksi ilmenee, että jokin hypoteesi ei pidä paikkaansa, on tutkijalla erinomainen tilaisuus selvittää miksi näin ei tapahdu.

Raser käsittelee melko suppeasti myös simuloinnin käyttämättömyyksiä teorioiden testaamisen menetelmänä (suhtautuen mahdollisuuksiin sangen toivorikkaasti). Hän lausuu muutamien sanan simuloinnin mahdollisuuksista myös opetusvälineenä. Erityisesti Yhdysvalloissa on simuloineja ja erityisesti pelejä ilmeisesti yliarvostettu opetusmenetelmänä. Myös Raser tunnustaa tässä suhteessa simuloinnin ansiot, mutta on tältä osin riittävän kriittinen. Samaa objektiivisuutta olisi myös odotanut silloin, kun Raser puhuu simuloinnista teorioiden testaamisessa.

Lopuksi tekijä tarkastelee simulointien validisuuden ongelmaa, jota ei-simuloijat näyttävät pitävän kaikkein tärkeimpänä asiana ko. menetelmän yhteydessä. Epäilemättä validisuus muodostaakin tässä yhteydessä tärkeän ongelman — mutta näinhän on kaikissa yhteiskuntatieteissä kaikkien mallien ja menetelmien kohdalla. (Mielestäni on jopa niin, että validisuusongelmista puhutaan aina u u s i e n menetelmien yhteydessä. Sen sijaan 'vanhoja' menetelmiä käytetään usein sangen kriittikittömästi vaikka validisuutta niiden kohdalla on usein testattu vielä vähemmän kuin simulointien yhteydessä). Raser määrittelee validisuuden jossain määrin muista poikkeavasti: isomorfisuusmallin ja todellisuuden välillä on vain yksi validisuuden kriteereistä — toinen ja tärkeämpi kriteeri on se, onko malli (tai menetelmä) h y ö d y l l i n e n tieteen kanalta.

»When we examine the philosophy of science underlying gaming, its intellectual history, and the epistemological considerations that lead scholars to employ it, we

are examining its validity — that is, its legitimacy as a scientific method. To claim that gaming is a stimulus to theory building, an incentive to gather further data, and a way of ordering previously disjointed bits of knowledge into a consistent picture, is to argue that gaming is scientifically useful, and therefore valid. And to suggest that games are arresting tools for teaching and training and that they produce worthwhile results, is again to imply that they are valid.» (s. 141—2)

Pidän Raserin teosta sangen ansiokkaana johdatuksena simuloinnin metodologiaan. Kirja antaa simuloinnista hyvän yleiskuvan niillekin, jotka eivät ennen ole lukeneet siitä mitään. Teoksen lukeminen auttaa varmasti yhä runsaslukuisemmaksi muodostuvien simulointiraporttien ymmärtämisessä (erityisesti amerikkalaisissa politologian lehdistöhän nykyään hyvin usein julkaistaan alan tutkimuksia). Mielestäni kirja on sangen sopiva myös yliopistoliseksi oppikirjaksi.

Luonnollisesti kaikissa teoksissa on myös puutteita. Pahimpana puutteena Raserin kirjassa pidän sen liiallista pelien korostamista. Erityisesti varsinaisten simulointien (tietokonesimulointien) arviointia olisi kaivannut erityisesti siksi, että tuollaista arviointia ei ole tehty muissakaan yhteyksissä (— lukuun ottamatta muutamia artikkeleita; esim. *Coplinin* teos »Simulation in the Study of Politics» (ks. seuraava arvostelu, toim. huom.) sisältää muutamia tällaisia artikkeleita.

Toinen puute on se, että tekijä on ehkä hieman liian kriittikittömästi hyväksynyt esittämänsä metodin. Kaikkialla tekstistä näkee sen, että kirjoittaja on itse simuloija, mikä on johtanut siihen, että hän liian yliolkaisesti hylkää ei-simuloijien esittämät vastahuomautukset ja kritiikin. Tosin on tunnustettava, että tekijä melko rehellisesti tunnustaa puutteiden olemassaolon — esittäen paikoin jopa sellaista kritiikkiä, jota ei-simuloijat eivät ole edes pystyneet ajattelemaan. Vika on siinä, että Raser yleensä sivuuttaa kritiikin miltei maininnalla tai osoittamalla itse kritiikin huonoksi. Raser esimerkiksi kiertää simuloinnin validisuuspuoleen kohdistuvan kritiikin,

mutta »unohtaa» sen, että validisuusongelma myös isomorfisuuskriteerin mukaan on olemassa.

Raser ei valitettavasti ollenkaan puutu simuloinnin käytännön ongelmiin, jotka normaalin tutkijan kannalta ovat ratkaisevia. Raser ei sanallakaan osoita, kuinka vaikea simulointeja on tehdä. Hän ei puhu siitä, kuinka vaikea kerran rakennettua simulointimallia on muuttaa muun tietämyksen kasvaessa (koskee erityisesti tietokonesimulointeja). Mainitsematta jäävät myös kalleus yms. haitat.

Vilho Harle

WILLIAM D. COPLIN (ed.): **Simulation in the Study of Politics**. Chicago, Markham 1969, 365 s.

William D. Coplinin raportti simuloinnista politiikan tutkimuksessa on kiintoisa siksi, että edelliset politologian kannalta hyödylliset yleisesitykset ajoittuvat 60-luvun alkuun (Guetzkow, toim.: »Simulation in Social Science» ja Guetzkow ym.: »Simulation in International Relations»). Löytyisikö perusteita arvioida sen ritualistisen ja optimistisen asennoitumisen pitävyyttä, jolla simulointiin on suhtauduttu? Seuraavassa erään Coplinin teoksen kirjoittajan, Walter Clemensin, asenne ennen-jälkeen: »... So it may be with the aspirant philosopher-king who inquires wonderingly into a computer simulation... Gazing for the first time at the impressive descriptions of its models and subroutines, he may well believe that God's finger has finally traced its patterns and revelations for social science. Alas, after studying the... simulation more closely, he may conclude that it too has been designed by a committee...» (s. 59)

Tilannekuva saattaa tosin jäädä osin vaillinaiseksi ja vanhentuneeksikin: teos pohjaa vuonna 1967 pidettyyn symposiumiin, jossa pyrittiin selvittämään mallien rakennetta sekä ennen kaikkea niiden perustavia oletuksia ja tältä pohjalta vetämään joitakin johto-

päätöksiä mallien validiteetista. Empiirisen validiteetin arviointia ei tapahdu. Teos koskettelee vain Yhdysvalloissa suoritettavaa tutkimusta: artikkelien kirjoittajat ovat kaikki amerikkalaisia eikä kirjallisuusluettelostakaan, joka muuten on varsin täydellinen, löydy viitteitä eurooppalaiseen simulointitutkimukseen. Tarkoituksena on Coplinin mukaan edistää kommunikaatiota ja yhteistyötä yhtäältä eri politiikan tutkimuksen osa-alueiden simuloijien ja toisaalta simuloijien sekä muiden politologien välillä simuloijia uhkaavan osakulttuuristumisen välttämiseksi.

Kommunikaatiota on Coplin pyrkinyt edistämään kahden tiiviin, mutta sangen suppean, kirjan alkuun ja loppuun sijoitetun yhteenvedon avulla. Coplinin taulukon muotoon kiteyttämä arviointi teoksessa tarkastelluista malleista ei ole kovin informatiivinen. (s. 348) Sen sijaan artikkelien simulointimalleja eksplikoiva pyrkimys ja artikkelien jälkeen sijoitetut simulointia tuntemattomien tutkijoiden terävät kommentit saavat aikaan mielenkiintoisen keskustelun simuloinnin rajoituksista ja mahdollisuuksista. Teoksessa tarkastellaan kahta simulointimallia seuraavilta politologian tutkimusaloilta: kansainvälinen politiikka (luku I), kunnallishallinto (II) ja vaalitutkimus (IV) sekä yhtä mallia seuraavilta: organisaatiotutkimus (III), poliittinen rekrytointi (V) ja poliittinen kehitys (VI). Kolmen ensimmäisen luvun anti lienee kommentteineen suurin. Kansainväliselle politiikalle on lohkaistu kirjasta suhteellisesti suurin pala ja se onkin (mielestäni) kiintoisin — johdettua kenties kansainvälisen politiikan simuloinnin »perinteistä» ja siitä, että Coplin on itse kansainvälisen politiikan tutkija.

Simuloinnissa pyritään jäljittämään todellisuutta toimivien mallien kokeilulla. Simuloinnin tulo politologiaan on suuresti kansainvälisen politiikan ansiota, jossa sen juuret juontavat sotapeleihin, pienryhmien laboratoriotutkimukseen sekä päätöksenteon analyysin ja tietokoneiden kehitykseen. Läpimurto ajoittunee 60-luvun vaihteeseen. Yhdysvalloissa kansainvälisen politiikan simuloinnin keskus on eittämättä ollut Northwestern University (Evanston, Illinois) ja keskeinen henkilö Harold Guetzkow, tunnetun Inter-

Nation Simulation -mallin (INS) pääsuunnitelija.

Vanha kiista siitä, sallitaanko henkilöiden käyttö, jotta simulointi-nimikkeeseen käyttö olisi oikeutettua, ei onneksi saa kovin suurta huomiota kirjassa. »Puhtaita» henkilösimulointeja ei Coplinin kirjasta kuitenkaan löydy: yhdeksästä esitellystä mallista seitsemän on puhtaita tietokonesimulointeja, kaksi on yhdistettyjä henkilö-tietokonesimulointeja. Paul H. Ray ja Richard D. Duke kutsuvat omaa kunnallishallinnon henkilö-tietokonesimulointiaan varovaisesti »pelisimuloinniksi» (gaming simulation). Harold Guetzkow huomauttaa, että henkilösimulointikin usein sisältää toimintojen strukturointia ja tietokonesimuloinnista voidaan puhua »yhden henkilön simulointina». Mielenkiintoinen on edelleen Alkerin toteamus, että »... one of — if not the — best political simulations in existence ... is also only partially programmed environmental simulation». (s. 58) Charles F. Hermann katsookin, että henkilöt ja muodolliset säännöt ovat vaihtoehtoisia tapoja dynamisoida malli: simulointi olisi siis näiden kahden virittämä ulottuvuus (*International Encyclopedia*, 1968, vol 14 s. 274—281). Henkilöiden käyttö merkitsee ainakin helpoista toistoista luopumista. Simulointi on monesti vain nimitys tietyille tavoitteille: esimerkiksi pienryhmien suhteita tutkivan kokeen osanottajat nimitetään pää- ja ulkoministereiksi ja validiteettiongelmat siirretään hamaan tulevaisuuteen.

Coplin luokittelee yhteenvedossaan kaikki kirjassaan tarkastellut mallit tutkimusta palveleviksi. Vain kolmella mallilla on lisäksi muita — lähinnä koulutus- — tarkoituksia: nämä ovat molemmat kansainvälisen politiikan mallit INS ja TEMPER sekä kunnallishallinnon malli M.E.T.R.O. Mielenkiintoisempi piirre malleissa on soveltava policy- tai problem-solving -lähtökohta. Vaikuttamassa ovat olleet ollekin käytännön ja rahoituksen tarpeet sekä tartunnat muista tieteistä. Yhdysvaltain armeijan Joint War Games Agency (JWGA) on tukenut sekä INS-että TEMPER-malleja. Erityisesti kansainvälisen politiikan mammuttisimulointi TEMPER (Technological, Economic, Military, Political Evaluation Routine) on tarkoitettu kylmän

sodan konfliktin jäljittelyyn kuvaten enintään »Pentagonin käyttäytymistä kriisitilanteessa» (Paul Smokerin arvio IPSA:n VIII maailmankokouksessa Münchenissä 1970). Mallista tul-taneen luopumaan kokonaan. Myös INS:n erääseen kansallisen turvallisuuden kaavaan sisältyy oletamus bipolaarisesta, kylmän sodan maailmasta. Clemens kritisoi myös TEMPER:in peliteorian mukaista rationaalisuutta, joka on saanut etusijan »influence»-mallin asemesta: teknokraateille on hänen mielestään jätetty liian paljon politologien »antautuessa». Toista teoksen ja simuloinnin kannalta merkittävää kysymystä pohtivat Mager Zald ja Rolf Schliewen kritisoidessaan Charles Mooren heuristista ohjelmointia organisaatiotutkimuksessa fenomenologisesta harhasta: ei oteta huomioon mahdollisuutta yhdistää organisatorisia päätöksiä rakenteellisiin, rooli- ja persoonallisuustekijöihin. Jos sosiaalinen rakenne jätetään huomiotta, ei mallilla juuri ole mielenkiintoa politologian kannalta.

Tutkimusta voi simulointi hyödyttää Guetzkowin mielestä kahtalaisesti: teorianmuodostusta simulointi palvelee siten, että simuloinnin rakentaminen jo vaatii tutkijaa spesifisyyteen. Simulointia voidaan niinkään käyttää teorioiden vertailuun, koska sen avulla saadaan esille teorioiden seuraukset, joita voidaan sitten verrata »todellisuuteen». Kaikki Coplinin teoksen artikkelit käyvät esimerkistä ensinmainitun tarkoituksen suhteen, toisesta on teoksessa esimerkkinä Ronald Brunnerin tutkimussuunnitelma eräiden poliittisen kehityksen teorioiden vertaamiseksi simuloinnin avulla. Simuloinnista on tuskin teorioiden testaajaksi, vaan sen merkitys on lähinnä heuristinen.

Kirjan esittelemien kansainvälisen politiikan simulointimallien voisi sanoa kuuluvan »ensimmäiseen polveen». »Toisen polven» merkittävimpiä malleja lienevät Coplinin itsensä World Politics Simulation (WPS), joka on kansallisen järjestelmän ohjelmoinnin tarkentamiseen keskittynyt ihminen-tietokone malli, ja Paul Smokerin International Processes Simulation (IPS), joka on rohkea ja lupaava yritys ohjelmoida erityisesti kansainvälinen järjestelmä, ihminen-tietokone malli sekä.

Kaiken kaikkiaan tietokoneiden käyttö simuloinnissa tulee lisääntymään, vaikkei ihmisten osallistumisesta tullakaan luopumaan. Tässä suhteessa kaivataan vielä validiteetin tutkimista. Simulointi tulee olemaan politologeillekin merkittävä apuväline, joka on riippuvainen politologian empiirisestä ja teoreettisesta tutkimuksesta täydentäen sitä strategisissa kohdin. Maailmaa syyleivät mammuttisimuloinnit eivät kenties ole järveviä. Selektiivisyyden ja yksinkertaistamisen ongelmat ovat toisaalta tosi vaikeita. Pienempi-alaisten simulointitutkimusten tulisi toisaalta liikkua useammilla tasoilla ollakseen poliittikan tutkimukselle hyödyksi. Guetzkow mainitsee lisäksi eräitä teknisiä näköaloja: toistojen suorittaminen olisi tehtävä nykyistä helpommaksi (erityisesti koskee henkilö-tietokonesimulointia), moduli-teknikkaa käyttäen olisi saatava muiden yhteiskuntatieteiden simuloinnin saavutukset käyttöön ja tulosten analyysiä pitäisi nopeuttaa.

Coplinille voi syystä antaa tunnustuksen huolellisesta toimituksesta. Vaikka teoksen jälkeen jääkin kaipaamaan nimenomaan metodologiaan keskittyvää yleisesitystä (politologian) simuloinnista, osoitetaan Coplinin kirjassa monia opettavia olemassaolevien simulointimallien puutteita ja ansioita sekä viitotetaan tietä tulevaisuuteen: voiko kokoomateokselta enempiä vaatiakaan! Walter Clemensin artikkeli on teoksen tyylillisesti herkullisinta luettavaa, systemaattisuudessa, huolellisuudessa, havainnollisuudessa ja kritiikkinsä kohteliaisuudessa Hayward Alker taas vie pisimmän korren, kun taas Harold Guetzkowia voi onnitella siitä, että hän on ties monennenko kerran vaivautunut toistamaan pakolliset kuvionsa, mutta sen lisäksi ottamaan huomioon kritiikkiä ja uusia tutkimustuloksia.

Raimo Lintonen

ANDRÉ GUNDER FRANK: **Kapitalism och underutveckling i Latinamerika.** Ruotsinnos Lars Kronvall, Dag Malmberg, Nils Sjödén. Paul Dünnhaupt Kg, DDR 437 Köthen 1970, Zenitserien 8, 358 s.

André Gunder Frankin mielestä maailman — ja latinalaisen Amerikan — kehittymättömyyteen on yksi perussy. Teoksensa *Capitalism and Underdevelopment in Latin America* ensimmäisen painoksen (1965) esipuheen aluksi hän toteaa: (lainaus ruotsinnoksesta, jonka mukaan arvostelu on suoritettu, koska teosta on tällä hetkellä melkein mahdotonta saada Suomesta käsiin englanninkielisenä, toim. huom.)

»Liksom Paul Baran menar jag att det är kapitalismen, såväl den globala och den lokala, som orsakar underutveckling i det förflutna och fortsätter att alstra underutveckling.» (s. 14)

Frank päättää teoksensa käsitteellään siitä, kuinka kehittymättömyyden kehä voidaan murtaa:

»För den är uppenbarligen väpnad revolution som leder till en socialistisk utveckling den enda vägen ut ur denna latinamerikanska underutveckling.»

Näiden kahden teesinsä väliin Frank mahdollistaa runsaat kolmesataa sivua latinalaisen Amerikan historiallista ja teoreettista analyysia, joksi alaotsikko spesifioi »*Historical studies on Chile and Latin America*».

Capitalism and Underdevelopment in Latin America ei ole yhtenäinen esitys vaan viiden eri aikaan kirjoitetun esseen kokoelma. Frank kokosi neljä teoksen esseistä ensimmäisen keran yhdeksi niteeksi vuonna 1965 ja liitti viidennen ja teoksen viimeisen »*Foreign Investments in Latin America's Underdevelopment*» vuonna 1968 ilmestyneeseen uusittuun painokseen. Neljästä alkuperäisestä ensimmäinen on historiallinen katsaus kapitalismin ja kehittymättömyyden kausaalisuhteisiin Chilessä, toinen lyhyt tutkielma latinalaisen Amerikan »intiaaniongelma» (sitaatit Frankin), kolmas Brasilian kapitalismin ja kehittymättömyyden historiallinen analyysi ja neljäs esse Brasilian maatalouden kapitalismista ja sen tutkimisessa esiintyneestä feodalismista myytistä.

Koska Frankin teos sisältää verraten kapealaisia tutkimuksia, voitaisiin sen yleistävä

nimi asettaa ehkä kyseenalaiseksi. Kuitenkin Frankin analyysin yleispoliittinen luonne, hänen jatkuvat viittauksensa muihin mantereen maihin Chilen ja Brasilian lisäksi ja Frankin vankka marxilainen viitekehys oikeuttavat hänet puhumaan koko latinalaisen Amerikan nimissä.

Frank pitää siis kapitalistista järjestelmää kaiken alikehityksen alkuna ja juurena latinalaisessa Amerikassa. Hän ei kuitenkaan ole kirjoittanut ja koonnut esseitään todistellakseen yksinomaan tätä väittämäänsä. Ei, vaan Frank määrätietoisesti taistelee myös marxilaisessa kirjallisuudessa esiintynyttä »dualistista» yhteiskuntanäkemystä vastaan. Sen mukaan latinalaisen Amerikan yhteiskunnat jakautuivat kahteen sektoriin, »moderniin» ja teollistuneeseen (= kapitalistiseen) sekä »traditionaaliseen» ja maatalousvaltaiseen (= feodalistiseen). Tämän lähestymistavan Frank hylkää kokonaan ja lähtee premissistä, että latinalainen Amerikka on selvän monoliittisesti kapitalistisen maailmanjärjestelmän erottamaton osa ilman mitään »dualistista» yhteiskunta-asetelmaa.

Todistaessaan latinalaisen Amerikan olevan maailmankapitalismin kurjistamaa Frank lähtee dikotomiasta metropolit-satelliitit. Frank operoi kaikissa esseissään johdonmukaisesti nimenomaan tällä eikä niinkään esittelle kapitalistisen järjestelmän »klassisia» kontradiktioita, joita on jo ehditty tarkastella varsin paljon.

Kapitalistisella järjestelmällä on taipumus metropolisoida määrättyjä alueita ja tuottajaryhmiä. On verraten helppoa tunnistaa latinalaista Amerikkaa riistäneet metropolit. Niitä ovat olleet Länsi-Eurooppa ja viime vuosikymmeninä entistä selvemmin Yhdysvallat. Toisaalta kapitalismin metropolit eivät lopu tähän, vaan järjestelmä pelaa ketjunomaisesti latinalaisen Amerikan sisälläkin. Niinpä esimerkiksi São Pauloa voi pitää Brasilian kapitalistisena metropolina, samoin Santiagoa ja Valparaisoa Chilessä. Jopa kaikkein kehittymättömmimmässä latinalaisen Amerikan osissakin jonkinlainen metropoli riistää ympäristöään, satelliittia, koska esimerkiksi aluekeskus toimii yhtenä renkaana ketjussa, joka etenee kansallisten metropolien kautta Yhdysvaltoihin ja Länsi-Euroopan

teollisuusvaltioihin. Ei liene vaikea arvata, ketkä tästä metropoli-satelliitti-suhteesta eniten hyötyvät Frankin mielestä.

Samalla kun pohjois-amerikkalainen ja länsieurooppalainen imperialismi on jo vuosisatojen ajan kerännyt valtavia voittoja, latinalainen Amerikka on kurjistunut kurjistumistaan sekä absoluuttisesti että suhteellisesti. Valtaosasta latinalaista Amerikkaa on tullut satelliittialuetta, jonka vajaatuottoinen ja yksipuolinen maatalous ja viime vuosina kehitetty teollisuus on täysin valjastettu vetämään pohjoisen kapitalististen metropolien vankkureita.

Frank korostaa esseissään nimenomaan sitä, että ilmiö ei ole uusi. Hänen metodinsa ja tutkimusotteensa ovat marxilaiseen tapaan konstailemattoman historiallisia. Frankin aikaperspektiivi on pitkä: hän lähtee liikkeelle siirtomaavallan alusta 1500-luvulta. Frank toteaa latinalaisen Amerikan alusta alkaen joutuneen eurooppalaisten kauppa- ja finanssikapitalistien temmelyskentäksi. Jo 1500-luvun taustaa vasten vaikuttaa Frankin ankarasti oppoima »dualistinen» käsitys feodalismien korostamiseen varsin kyseenalaiselta. Latinalaisen Amerikan satelliittisoinen on vain kiihtynyt vuosisatojen aikana ja kapitalistisen järjestelmän latinalaisen Amerikan kaulaan kiertämä hirttosilmukka kiristynyt.

Yli satasivuisessa esseessään »*Capitalism and Underdevelopment in Chile*» Frank vyöryttää esiin suuren määrän taloushistoriallista fakta-aineistoa teesiensä tueksi. Frank tulkitsee aineistoaan kiihkottoman selkeästi. Chilen ns. itsenäistymisen hän näkee vain Chilen kansallisen metropoliporvariston onnistuneeksi kapinaksi rappeutunutta emämaata vastaan. Itsenäisyyden tärkein muutos on itse asiassa vain Chileä riistävän metropolin siirtyminen Madridista Lontooseen. Englanti tuki aktiivisesti latinalaisen Amerikan vapauspyrkimyksiä voidakseen viedä loppuun oman laajenevan kapitalisminsa tarvitseman latinalaisen Amerikan satelliittisoinen. Taloudellisen riiston brittiläinen imperialismi verhoi parlamentaarisen demokration ja ennen kaikkea vapaakauppojan vetoavaan idealismiin. 1800-luku muodostuikin Chilen varsinaiseksi kohtalonvuosisadaksi sen kupari- ja salpietarivarojen liukuessa brittien ja hieman myöhemmin amerikkalaisten omistuk-

seen. Samalla metropolit vanhaan tapansa edelleen sanelivat Chilen maatalouden tuotanto- ja vientiehdot.

Sama riistosuhde Chilen ja pohjoisen välillä pätee jatkuvasti ja on oikeastaan Chilen kannalta entistä kuristavampi. Brittien tilalla ovat nyt Yhdysvallat ja CIA. Feodaalista maanomistusjärjestelmää ei ole nykyisin sen kummemmin kuin juuri aikaisemminkaan. Maatonta kärsivää maaseutuväestöä kyllä on entistään enemmän, mutta se ei ole minkään autonomisen feodalismien vaan maailmankapitalismin luoman markkinavaraisen maatalouden tuotetta, jolla ei nykyjärjestelmän puitteissa ole mitään toivoa. Hylätessään »dualistisen» käsityksen feodalismista Frank ei voi myöskään suosittaa mitään porvarillista maareformia. Vain totaalinen muutos (= sosialistinen vallankumous), joka irrottaisi Chilen maailmankapitalismin kahleista, voi merkitä Chilen alati pahenevan kehittymättömyyden loppua.

Frank hylkää reformismien kerta kaikkiaan. Olisi mielenkiintoista lukea Frankin analyysyjä nyt juuri Chilessä valtaannousseen presidentti Allenden kansanrintaman mahdollisuuksista. Uskoakseni Frank ei ole kovinkaan optimistinen Allenden suhteen. Chilen uusi johto joutuu antamaan periksi kansallisen porvariston ja ennen kaikkea kansainvälisen kapitalismin vastustukselle. Castron menetelmä oli oikea, mutta Allenden parlamentaarinen tie valtaan ja reformeihinkin vain johtaa CIA:n ja oikeistolaisten upseerivainesten väliintuloon.

Intiaaneja käsittelevässä esseessään Frank sitatoi sanan »intiaaniongelma». Hänen mielestään puhe autonomisesta »intiaaniongelmas- ta» on myös »dualistisen» ja väärän yhteiskunta-analyysin luomaa harhaa. Myös latinolaisen Amerikan intiaaniongelmat ovat sidoksissa maailmankapitalismin luokka- ja metropoli-satelliittirakenteeseen. Kysymys ei ole intiaanien kulttuuri-integroimisen puutteesta tai epäonnistumisesta. Intiaaniväestön ongelmat ovat pikemminkin tehdyistä integraatioyrityksistä johtuvia. Intiaaneja integroidaan ja latinolaistetaan, jotta heitä olisi helpompi riistää. Frankin esse *»Capitalism and Underdevelopment in Brazil»* on lähestymistavaltaan täysin identtinen hänen Chile-analyysinsä kanssa. Jos

mahdollista, esse on vieläkin mielenkiintoisempi. Jälleen palaa Frank historiaan neljän vuosisadan perspektiivillä. Brasilian historia on tuota tuttua riiston historiaa. Chileen verrattuna tämä latinolaisen Amerikan suurin valtio on vain helpommin historioitavissa ja sen kehitys jaettavissa periodeihin. Espanjan sijasta isännöivät Brasiliia portugalilaiset. Itse asiassa Portugalin menetti suvereniteettinsa Englannille jo 1700-luvulla, joten itsenäistyminen brittien voimakkaana esiinmarssineen ei merkinnyt mitään muutosta. Poliittisen päällysrakenteen muutoksia kuvaavan klassisen jaottelun sijasta Brasilian historia on paljon mielekkäämpää jakaa Brasilian satelliittiasemaa kulloinkin symboloineen tuotteen mukaan. Brasilialla on omat sokerikautensa, kumikautensa, kultakautensa ja tietenkin kahvikautensa.

Brasilian kehitys maailmankapitalismin täydelliseen orjuuteen on tällä vuosisadalla kahvin ja vähäisen teollistumisen myötä vain kiihtynyt. São Paulosta on tullut latinolaisen Amerikan kenties tärkein aluemetropoli ja ekspanssiivisin teollisuuskeskus, mutta se on täysin amerikkalaisen pääoman armoilla. Samalla Brasilian pohjoisosasta on tullut ja se on maailman köyhimpiä seutuja. Frank analysoi herkkästä vuoden 1964 fasistisen sotilasvallankaappauksen syitä ja seurauksia, joiden kuvaamiseksi hän itse asiassa esseensä kirjoittikin. Kaikkien kansallisporvarillisten kekeilujen jälkeen (esim. Vargas, Quadros ja Goulart) amerikkalaisen imperialismin edut vaativat Brasilian varmistamista oikeistolaisen sotilasluokan avulla.

Esseessään, joka käsittelee feodalismien myyttiä brasilialaisen maatalouden tutkijoiden keskuudessa, Frank palaa tuttuihin premisseihinsä. Pala palalta hän murentaa kuvaa »feodalismien» olemassaolosta Brasiliassa. Maatalous on aina palvellut ja palvelee kansainvälisten raaka-aine- ja elintarvikemarkkinoiden mekanismeja. Siinä on syy Brasilian väestön ylivoimaisen enemmistön kärsimyksiin.

Frank joutuu opponoimaan eräitä marxilaisia kollegoitaan myytinsärkijän roolissaan. Näiltä osin väittely hieman muistuttaa stalinistien ja trotskilaiden väittelyä porvarillisen vallankumouksen välttämättömyydestä. Frankin mielestä siitä puhuminen on ajan haaskausta.

Jos haluaisi leimata Frankin, niin kai hän edustaa lähinnä trotskilaisuutta. Viralliset kommunistipuolueet ne vasta saavatkin Frankilta satin kutia revisionistisuudestaan.

Esseistään viimeisimmässä Frank esittelee ulkomaisten sijoitusten luonnetta viimeaikaisen kehityksen valossa. Tämä essee on teoksen vähiten uutta tietoa tuova ja siksi tuskin täysin tarpeellinen. Ehkä se kuitenkin puolustaa paikkaansa muutokirjassa, jota monet Euroopassakin ovat kiiruhtaneet lukemaan ja täten saamaan tietoa ulkomaisen pääoman vähemmän eettisestä roolista latinalaisessa Amerikassa. Frankin essee päättyy hänen tämän katsauksen alussa lainattuun kehotukseensa aseellisen taistelun tielle.

André Gunder Frankia on joskus kutsuttu taloustieteilijäksi, joskus sosiologiksi. Po. teoksensa perusteella hänet voisi luokitella lähinnä historioitsijaksi. Oli miten oli, erittäin rajusti Frank hätkähdyttää meitä näillä syvällisillä ja ansiokkailla tutkimuksillaan. Frank kuvaa teoksensa alussa tutkijauransa kehitystä vasemmistoliberaalista akatemistista sosialistiseksi taistelijaksi. Frankin vaatimus yhteiskuntatie-

teen muuttamiseksi todella *poliittiseksi* tieteenä ei ole uusi (sen on esittänyt mm. C. Wright Mills aikaisemmin), mutta se on aina yhtä relevantti. Frankin omat tutkimukset puhuvat parhaiten puolestaan. Tieteen »objektivistit» ovat tuottaneet suuren määrän silkkaa roskaa latinalaisesta Amerikasta (muistettakoon myös Camelot-projektin »tieteellinen» naamio). Frank on marxilaisen taistelun tiellä eikä teeskentele.

Suosittelen hänen teostaan lämpimästi kaikille, jotka haluavat poliittista tietoa latinalaisesta Amerikasta. Teosta suomennetaan tiettävästi parhaillaan. Frankin *Capitalism and Underdevelopment in Latin America* on jo sosiologian ja yleisen valtio-opin tutkintovaatimuksissa Helsingin yliopistossa. Toivottavasti Frankin kirja innostaa suomalaisia opiskelijoita ja tutkijoita perehtymään entistä syvemmin kehittymättömien maiden ja latinalaisen Amerikan problematiikkaan. Frankin kirjan lukeminen ei saa olla snobbailun aihe vaan kipinä poliittiseen opiskeluun ja siitä lähes väistämättä seuraaviin johtopäätöksiin.

Markku Jääskeläinen